

Streszczenie

Niniejsza rozprawa doktorska zatytułowana *Recepcja twórczości Jurija Drużnikowa w Polsce. Wybrane problemy przekładu* została poświęcona polskiemu kontekstowi twórczości pisarza Jurija Drużnikowa: jego obecności w Polsce i polskiej kulturze, polskim kontaktom, recepcji twórczości w kraju, a również bardzo ważnemu aspektowi tłumaczeniom utworów na język polski.

Przedmiotem badań w niniejszej pracy jest recepcja twórczości Drużnikowa w Polsce, zatem jednym z kluczowych terminów rozprawy jest *recepcja*. Pojęcie to jest szeroko rozpowszechnione w literaturze i kulturze.

Odbiór twórczości Jurija Drużnikowa stał się udziałem wielu badaczy, literaturoznawców, tłumaczy oraz czytelników, co świadczy o obecności pisarza w kulturze i literaturze polskiej. Fenomen ten polega na tym, że jest on pisarzem uniwersalnym. Dzięki temu analizę problemów poparto wieloma opiniami, wśród których niewiele jest tych krytycznych. Oprócz recepcji, praca bada problem przekładu. Jako że recepcja dotyczy twórczości Drużnikowa w Polsce, to przedmiotem analizy jest przekład artystyczny ostatniej powieści pisarza *Pierwszy dzień reszty życia* w zakresie użycia wybranych środków stylistycznych.

W rozprawie możemy wyodrębnić dwa rodzaje recepcji: recepcję całej twórczości Jurija Drużnikowa, a także recepcję jednego dzieła tego pisarza *Pierwszy dzień reszty życia*, którą traktuje się również w kategorii problemu translatorycznego.

Recepcja twórczości Jurija Drużnikowa i analiza przekładu jego dzieła wymaga ponadto poznania dyskursu na temat literatury rosyjskiej w polskiej kulturze i uwzględnienia szerokiego tła recepcji literatury rosyjskiej w Polsce. Te przesłanki świadczące o aktualności pracy, wyznaczyły następujące cele i zadania rozprawy.

Celem pracy doktorskiej jest zbadanie polskiego kontekstu twórczości Jurija Drużnikowa w Polsce, jego obecności w kraju i recepcji jego twórczości. Różne przejawy tej obecności ujęte zostały w następujących aspektach: kontakty z Polską, recepcja oraz tłumaczenie, co pozwala omówić ten problem na różnych płaszczyznach.

Koncepcja metodologiczna zaproponowana na potrzeby niniejszej rozprawy wymaga zatem zwrócenia się ku różnym metodom przy analizie materiału: historyczno-biograficznej, kulturowo-historycznej, literaturoznawczej, a także analizy kulturologicznej, tłumaczeniowej jako odmiany analizy lingwistycznej. Analiza przekładu w zakresie użycia wybranych środków stylistycznych w tekście literackim polegała na porównaniu wersji oryginalnej z przekładem pod względem leksykalnym, stylistycznym i syntaktycznym. W ramach tejże analizy konieczne było również

uwzględnienie klasyfikacji strategii translatorycznych, wykorzystanych przez tłumacza w trakcie dokonywania przekładu na język polski.

Baza teoretyczna rozprawy jest różnorodna i dotyczy wielu problemów teoretycznych, takich jak recepcja literacka, teoria przekładu, przekład artystyczny i idiolekt pisarza.

Za materiały źródłowe pracy doktorskiej posłużyły wszystkie dostępne polskie opracowania na temat twórczości Jurija Drużnikowa, relacje i informacje z jego pobytów w Polsce, wywiady z autorem podczas jego wizyt w Polsce, wypowiedzi J. Drużnikowa dotyczące Polski, informacje o przetłumaczonych i opublikowanych książkach pisarza. Do materiałów źródłowych zaliczane są różnorodne publikacje krytyków literackich, dziennikarzy, literaturoznawców oraz tłumaczy, którzy zetknęli się z twórczością Jurija Drużnikowa.

Ponadto do materiałów źródłowych należy zaliczyć wywiady z Drużnikowem, które przeprowadziła autorka niniejszej pracy doktorskiej z tłumaczami książek Drużnikowa na język polski w kwietniu 2013 roku. Uwzględniono również wypowiedzi autorskie samego Drużnikowa. Ważnym źródłem są także rozmowy z uczonymi, którzy osobiście znali Drużnikowa (F. Apanowicz, G. Niefagina i inni) oraz rozmowy z jego żoną.

Empiryczna baza rozprawy wzbogacona jest również informacjami zdobytymi przez autorkę pracy doktorskiej podczas konferencji poświęconych pisarzowi, w których brała udział.

Kolejnym ważnym źródłem informacji o Drużnikowie jest Internet, szczególnie strona pisarza dostępna m.in. w języku rosyjskim, angielskim i polskim. Internet dostarcza również opinie czytelników o powieściach i twórczości J. Drużnikowa.

Rozprawa doktorska składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia, bibliografii oraz aneksu. Wstęp zawiera główne założenia, uzasadnienie wyboru tematu. Przedstawiono również cele, zadania, metody badawcze, a także kwestię aktualności pracy.

W rozdziale pierwszym, stanowiącym wprowadzenie, zaprezentowano pisarstwo Jurija Drużnikowa, jego życie i twórczość. Przybliżenie zarysu biografii tego pisarza jest bardzo istotne. Celem tego jest zrozumienie życiowych decyzji Drużnikowa, jego walki o wolność pisania, a także jego dążeń za pasją i sensem życia. Opisana została również bogata twórczość pisarza.

W kolejnej, drugiej części omówiono kontakty J. Drużnikowa z Polską, uczestnictwo pisarza w konferencjach w kraju, a także przedstawiono wszystkie utwory Drużnikowa, które ukazały się w języku polskim. Ponadto drugi rozdział zawiera wywiady z autorami przekładów utworów pisarza na język polski. Tłumacze dzieł Drużnikowa podzielili się swoimi refleksjami związanymi z pracą nad tłumaczeniami, jak również opowiedzieli o napotkanych w związku z tym trudnościach.

W kolejnej, trzeciej części zaprezentowano problem recepcji w literaturze jako zagadnienie teoretyczne oraz kontekst społeczno-historyczny, rzucający światło na stosunki Zachodu i Wschodu w odniesieniu do twórczości Jurija Drużnikowa.

Za cel obrano również recepcję pisarza w Polsce, czyli to, w jaki sposób zapisał się na kartach polskiej historii. Ten rozdział zawiera opinie, recenzje i poglądy naukowców, krytyków i czytelników dotyczące pisarstwa autora, także te publikowane w przestrzeni wirtualnym.

Rozdział czwarty poświęcony jest analizie przekładu *Pierwszego dnia reszty życia* Jurija Drużnikowa, w szczególności pod kątem językowym: użycia nazw własnych, realiów, mowy potocznej, frazeologizmów, regionalizmów, ironii oraz wulgaryzmów. W analizie uwzględniono strategie translatorskie, jakie zostały zastosowane przez tłumacza, a także opinie i komentarze autora.

Główne konkluzje oraz wnioski podsumowujące badania nad analizą przekładu zostały zawarte w zakończeniu pracy. Na końcu umieszczono bibliografię oraz aneks.

Bardzo ważnym źródłem materiału do charakterystyki recepcji pisarza w Polsce, a także nowatorskim elementem rozprawy doktorskiej są wywiady autorki niniejszej pracy doktorskiej z tłumaczami utworów Drużnikowa: Piotrem Fastem, Alicją Wołodźko-Butkiewicz, Franciszkiem Ociepką, Elżbietą Michalak i Ewą Rojewską-Olejarczuk. Pytania w wywiadach poświęcony były między innymi trudnościom towarzyszącym przekładom, zainteresowaniem Drużnikowem przez tłumaczy czy wyborem powieści.

Kolejnym, ważnym elementem pracy jest analiza, oparta na ostatniej powieści Jurija Drużnikowa *Pierwszy dzień reszty życia* i jej przekładzie, przełożona na język polski dokonany przez znanego tłumacza Piotr Fasta. Jej celem było określenie strategii translatorskich, zastosowanych przez tłumacza, a także uwzględnienie komentarza, który określał dobór użytego typu przekładu.

W procesie porównania oryginału i przekładu pojawiły się również odstępstwa od oryginału, które dotyczyły w szczególności tych sekwencji tekstu, które zostały pominięte przez tłumacza podczas przekładu lub dodane. Analiza przekładu zwraca uwagę na aspekty wzajemnego oddziaływania języka i kultury.

O wartości pracy badawczej nad tekstem tłumaczonym świadczy jakość przekładu. Analiza przekładu wymagała od badacza skoncentrowania się na porównaniu oryginału i tłumaczenia, uwzględnienia odbioru kultury w przekładzie, a także zachowania wierności oryginałowi. Analizie poddane zostały nazwy własne, realia, mowa potoczna, frazeologizmy, regionalizmy oraz wulgaryzmy w oparciu o strategie translatorskie, które zastosował tłumacz. Bazą teoretyczną do przeprowadzenia analizy środków stylistycznych była specyfika przekładu literackiego, a także styl Jurija Drużnikowa jako problem tłumaczenia.